

СТАНОВЛЕННЯ ОСОБИСТОСТІ ЗАСОБАМИ МЕДІАКУЛЬТУРИ

С. О. РОЗСОХАЧ

Україна, м. Запоріжжя, ЗЗШ №65

Актуальність проблеми обумовлена нерозробленістю наукових уявлень про аудіовізуальну творчість в той час, коли зростає роль медіа в творчій діяльності. В епоху глобалізації та електронної революції медіатехніка починає все ширше використовуватися для творчості завдяки невід'ємній складовій соціокультурної сфери – новим інформаційним технологіям.

Мета - проаналізувати інформаційну картину світу сьогодні як соціокультурну реальність, що підтверджується цілим рядом об'єктивних умов:

- по-перше, сучасний соціальний світ переживає інформаційно-технічний етап свого розвитку, він існує у формі інформаційної цивілізації;

- по-друге, картина світу є однією з основних буттєвих характеристик людини як суб'єкта, що розуміє і пізнає світ, тому і картина світу трансформується у зв'язку зі зміною інформаційного оточення людини. Таким чином наукове осмислення проблеми визначається наявністю глибоких протиріч, існуючих в практиці, а також науковою нерозробленістю методології, теорії і технологій творчості в аудіовізуальній діяльності.

Безпосередньо педагогічні аспекти аудіовізуальної творчості в соціально-культурній сфері досліджені мало. Однак, можна виділити теорію художньо-естетичного сприйняття основоположників медіапедагогіки Ю. Н. Усова та А. В. Федорова, завдяки яким були розставлені акценти в творчій медіаосвіті, що зіграло вирішальну роль в появі передумов розробки проблеми.

Важлива робота над проблемою була розпочата у 70-80-ті роки ХХ століття в працях Л. П. Прессмана, Г. А. Поличко, А. А. Степанова, А. В. Шарикова. З'явилася можливість визначити взаємозв'язки поставлених задач з концепціями психологів, що вивчали творчі особливості сприйняття екранних творів і допомогли зрозуміти сутність переходу творчого сприйняття глядачів в нову якість створення аудіовізуального образу - С. М. Даніеля, В. П. Зінченка, А. В. Запорожця, В. С. Кузіна та ін.

80-90-ті роки особливо важливими для аудіовізуальної творчості були праці відомих кінокритиків і медіапедагогів. Вперше кінотворчість, як педагогічну проблему, розглянув Ю. І. Божков у 1984 р., а далі, у 90-ті роки - Л. М. Баженова, Є. А. Бондаренко, Ю. А. Гончарук. Використання даних ідей у виховних системах призвело до формування педагогічної основи творчості в процесі екранних комунікацій

(праці В. А. Возчикова, А. М. Дейкіної, В. В. Єгорова). Ці підходи сьогодні стають особливо актуальними.

Таким чином, проведений аналіз джерел показує, що найбільш повно вивчені особливості сприйняття і медіакомунікації, як можливі складові частини аудіовізуальної творчості, що особливо важливо для розробки інноваційних підходів до визначеної проблеми. Різні точки зору показують, що недостатньо вивчені такі аспекти проблеми:

- алгоритми аудіовізуальної творчості в контексті розвитку особистості, необхідні для розробки педагогічного змісту технологій;
- творча і педагогічна спрямованість аудіовізуальних технологій в системі дозвільної діяльності;
- система відносин медіакультури і особистості в процесі соціально-культурного впливу екранної інформації.

Розглянемо визначення та основні поняття медіаосвіти [1-4].

Медіаосвіта – це вивчення засобів масової комунікації (преси, телебачення, кінематографу, інтернету), розвиток особистості за допомогою та на матеріалі засобів масової комунікації. Мета медіаосвіти в школі – формування в учнів медіаграмотності, тобто культури поведінки з медіа, творчих і комунікативних здібностей, критичного мислення, уміння сприймати, аналізувати та оцінювати медіатексти і аудіовізуальні образи, навчання різним формам самовираження за допомогою медіатехники і орієнтування та вільного оволодіння інформаційними потоками.

Мультимедійні технології - один з найбільш розвинених напрямків інформаційних технологій, які використовуються в навчальному процесі, однією з особливостей яких, є інтерактивна комп'ютерна графіка. Термін «мультимедія» (лат. Multum + Medium) можна перекласти як «безліч середовищ».

Мультимедія – це:

- технологія, яка описує порядок розробки, функціонування та застосування засобів обробки інформації;
- інформаційний ресурс, утворений на основі технологій обробки і представлення інформації різних типів;
- комп'ютерне програмне забезпечення, функціонування якого пов'язано з обробкою й представленням інформації різних типів;

- особливий, узагальнюючий вид інформації, який об'єднує в собі як традиційну статистичну візуальну (текст, графіка), так і динамічну інформацію різних типів (мову, музику, відеофрагменти, анімацію).

На уроці формуванню медіаграмотності учнів сприяють:

- 1) перегляд та аналіз відібраних вчителем фрагментів художніх та мультиплікаційних фільмів за темою уроку;
- 2) пошук географічних помилок в публікаціях та ілюстраціях СМІ;
- 3) ознайомлення з ілюстраціями і фотокартками, на яких зображуються явища природи, що вивчаються;
- 4) перегляд та обговорення науково-популярних та автобіографічних фільмів за темою уроку;
- 5) постійне читання та обговорення матеріалів СМІ про нові наукові відкриття.

Данні види роботи сприяють розвитку в учнів критичного мислення, підтримують інтерес до предмету, привчають бути в курсі останніх досягнень науки, переконують в значущості географії в сучасному світі. Однак пошук та підготовка матеріалів для уроку займає у вчителя багато часу, а скорочення годин з географії призвело до нестачі часу на рішення задач та проведення практичних робіт.

Формуванню медіаграмотності можуть сприяти домашні завдання:

- 1) підготуйте повідомлення чи презентацію заданої теми з використанням матеріалів інтернету;
- 2) знайдіть в інтернеті ілюстрації і відеозаписи явищ природи, приладів. Підготуйте до них коментарі.
- 3) підготуйте свої фотокартки і відеозаписи явищ природи;
- 4) проведіть дослід і підготуйте фотозвіт.

Недоліком таких завдань є їх трудоємкість. Вони можуть бути запропоновані учням як додаткові до основного домашнього завдання. Далеко не всі учні (навіть мотивовані) хочуть і можуть їх виконувати, часто через низький рівень розвитку інформаційних умінь і володіння комп'ютером. За даними експерименту лише 40-50% учнів 6-8 класів цікавляться подібними завданнями і близько 15% їх регулярно виконують. У учнів 9-11 класів зацікавленість у таких завданнях практично відсутня.

Позаурочна робота з географії надає більш широкі можливості формування медіаграмотності, але ще у більш вузького кола учнів. В рамках факультативної чи гурткової роботи діяльність учнів може бути організована за такими напрямками:

- 1) видавництво газети з предмету;

- 2) підготовка відеозаписів дослідів;
- 3) підготовка відеороликів про позакласні заходи з географії;
- 4) підготовка навчальних фільмів про явища природи, дослідників;
- 5) створення сайту.

Підсумком позаурочної роботи з географії є створення якісного медіа продукту з використанням технічних засобів (фотоапарату, відеокамери, комп'ютера). Цей продукт може бути використаний вчителем на уроці, розміщений на шкільному сайті, представлений на конкурсах.

Таким чином, при навчанні географії є можливості розвитку в учнів медіа грамотності, але залучити до такої діяльності всіх учнів є проблемою. Організація такої роботи потребує багато часу та якісної підготовки вчителя географії і учнів в області ІКТ.

Проблема медіаосвіти виводить вчителя на міжпредметний рівень. Міжпредметні зв'язки в старших класах є конкретним вираженням інтеграційних процесів, які відбуваються сьогодні в науці та суспільстві. Ці зв'язки грають важливу роль в підвищенні практичної та науково-теоретичної підготовки учнів. За допомогою міжпредметних зв'язків задачі навчання, розвитку і виховання учнів вирішується не тільки на якісному рівні. Вони сприяють утворенню фундаменту для комплексного бачення, підходу і рішення складних проблем реальної дійсності.

Склад міжпредметних зв'язків визначається змістом навчального матеріалу, а також навичками, уміннями та розумовими операціями. Таким чином, можна виділити наступні типи міжпредметних зв'язків:

- змістовні;
- операційні;
- методичні;
- організаційні.

Перед тим, як приступити до встановлення міжпредметних зв'язків визначають коло тем навчального предмету, вибраних для дослідження. Критеріями відбору є:

- 1) найбільша значущість тем для розкриття головних ідей навчального процесу;
- 2) висока ступінь узагальнення та інтеграції різних знань в змісті навчальної теми.

Так, тема «Процеси глобалізації» у 10 класі інтегрується з темою всесвітньої історії. Використовуючи можливості інтернету, група учнів, які вибрали цю тему для дослідження, ознайомилися з базовими поняттями: глобалізація, кризи цивілізації. Учні зіткнулися з труднощами – знайти інформацію легко, а що робити з нею далі?

Критерії відбору інформації за важливістю, достовірністю, науковістю:

- відповідність меті дослідження;
- відповідність об'єктивним законам;
- наукова достовірність;
- авторитетність джерел інформації;
- естетичний критерій (дизайн);
- розуміння автором концепції контексту епох;
- уміння дати свою оцінку.

Наступний етап – систематизація матеріалу. В підсумку роботи учні підготували презентації: «Проблеми людства», «Позитивні риси глобалізації» та інші.

На етапі обліку і оцінки знань з даної теми використовують різні форми перевірки:

- рейтинговий контроль діяльності учнів;
- залікова система;
- онлайн тестування;
- вхідний та підсумковий контроль.

Використання системи міжпредметної медіаосвіти дозволяє досягти наступних результатів:

- дозволяє зменшити час на підготовку вчителю;
- дає учням можливість вільного вибору у процесі шкільної освіти;

Змінюється роль учня, який замість пасивного слухача стає особистістю, яка може використовувати ті засоби інформації, які їй доступні.

- підвищує оперативність і об'єктивність контролю і оцінки результатів навчання;
- гарантує безперервний зв'язок у відносинах «учитель-учень»;
- підвищує мотивацію учня;

організація мультимедіа дозволяє дітям переходити на різні рівні навчання від ілюстративно-описового через репродуктивний до творчого;

- діяльність учнів засновується на інтерактивності, так як використовують-ся елементи анімації.

Сучасне суспільство ввійшло до інформаційного століття. Процеси інформатизації сучасного суспільства і щільно пов'язані з ним процеси інформатизації усіх форм освітньої діяльності характеризуються процесами удосконалення і масового розповсюдження сучасних і комунікаційних технологій, що є частиною мультимедійних технологій. Будучи частиною сучасного суспільства, суб'єктом

освітнього простору сучасній вчитель повинен не тільки володіти знаннями в області ІКТ, але і бути спеціалістом з утворення інформаційного ресурсу і використовувати його в своїй професійній діяльності.

Якість навчання учнів залежить від уміння вчителя поєднувати живе слово з образами, використовуючи різні технічні аудіовізуальні засоби навчання, які володіють такими дидактичними можливостями:

- є джерелом інформації, підвищують ступінь наочності, конкретизують поняття, явища, події;
- організують і направляють сприйняття; збагачують коло уявлень учнів, задовольняють їх цікавість;
- відповідають культурним і науковим інтересам і запитам дітей; утворюють емоційне відношення до навчальної інформації;
- посилюють інтерес до навчання шляхом використання оригінальних, нових технологій;
- активізують пізнавальну діяльність, сприяють свідомому засвоєнню матеріалу, розвитку мислення, просторовому уявленню, спостережливості;
- є засобом повторення, узагальнення, систематизації і контролю знань;
- ілюструють зв'язок теорії з практикою;
- створюють умови для використання найбільш ефективних форм і методів навчання, реалізації основних принципів цілісного педагогічного процесу;
- економлять час уроку, енергію суб'єктів навчального процесу за рахунок ущільнення навчальної інформації та прискорення темпу її подачі.

Завдання сучасної школи – виховати особистість творчо активну і вільно мислячу, яка легко адаптується до нових соціально-економічних і культурних умов життя. Саме тому важливо не тільки дати учням певний набір знань та вмінь, але й пробудити прагнення до самоосвіти, реалізації своїх здібностей. Для організації пізнавальної діяльності учнів і розвитку в них інтелектуальних і психоемоційних можливостей, необхідних для успішного навчання з'являються різні методи і засоби, направлені на індивідуалізацію та оптимізацію навчального процесу.

В сучасному світі, де значний об'єм інформації дитина отримує із СМІ, одна з найважливіших задач школи – підготувати дітей до життя в сучасних інформаційних умовах, до сприйняття інформації, яка надходить з різних джерел інформації, навчити учня розуміти та аналізувати її, вміти вибрати головне, усвідомлювати можливий негативний вплив на психологічний стан людини. Дитині набагато цікавіше сприймати

інформацію через анімацію, відеофільми, які дають можливість підсилювати емоційне сприйняття навчального матеріалу.

На початку XXI століття шкільна освіта покликана не тільки відобразити і заповнити необхідне, обов'язкове в інформаційній підготовці школярів, але і прищепити їм досвід взаємодії при роботі з інформацією та її обробкою. Цього не можна зробити без уваги до розвитку і формуванню у школярів основ глядацької культури, яка повинна наблизити їх до інформаційної складової сучасного світу.

В сучасному суспільстві для успішної соціалізації недостатньо мати великий обсяг знань, необхідно вміти творчо використовувати ці знання для рішення актуальних проблем. Зростання потоку інформації обумовлює необхідність безперервної самоосвіти, самовдосконалення. Уміння добувати знання самостійно, працювати з отриманою інформацією і креативно мислити в сучасному суспільстві важливіше чим звична для нас ерудиція. Для того щоб процес самоосвіти був успішним необхідно мати ключові компетенції, під якими в сучасній педагогіці розуміють властивості особистості, включаючи необхідні знання і навички, а також, готовність мобілізувати їх в окремих ситуаціях.

Серед ключових компетенцій не останнє місце займає інформаційно-технологічна компетенція і компетенція особистого саморозвитку, оскільки, в першу чергу, саме вони дають можливість людині відчувати себе впевнено і ефективно проявляти свої здібності в сучасному інформаційному світі.

Інформаційно-технологічна компетенція передбачає уміння працювати з інформацією і використовувати інформаційні технології в своїй діяльності. Одним з показників інформаційно-технологічної компетенції є вміння створювати інформаційні продукти (проекти, презентації, моделі).

Компетенція особистісного саморозвитку передбачає володіння ефективними способами підвищення рівня знань, інтелекту; уміння розвивати себе самостійно.

Компетентнісний підхід робить акцент на отримання досвіду самостійного рішення проблем. І цей досвід потрібен не як додаток до отриманих знань, а як зміст всього навчального процесу. Таким чином, компетентності є новим типом результату освітньої діяльності і в умовах компетентнісного підходу стають основним результатом освіти.

Виходячи з потреб суспільства в творчих особистостях, вчитель повинен створити таке середовище навчання, щоб ключові компетенції формувались в якнайбільш сприятливих умовах. Метод проектів є одним з ефективних засобів формування

ключових компетенцій у учнів, в тому числі компетенцій особистісного саморозвитку і інформаційно-психологічної компетенції.

Потрібно знаходити педагогічні прийоми ,які дозволять учням сприймати інформацію в тому вигляді, який розширює їх мислення, розуміння закономірностей існування інформації в освітньому середовищі, його вплив на глядача в цілому.

Вчителі та школярі в процесі спільного дослідження вчать співпраці і співтворчості, баченню і постановці проблеми. Регулярна робота педагога з науково-дослідницької діяльності сприяє удосконаленню професійних навичок. Просто зафіксувати і представляти результат недостатньо – необхідно, щоб учень всебічно усвідомив цей результат і виробив до нього особисте ставлення.

Робота над дослідницьким напрямом робить мислення учнів розкутим, вільним, творчим, а самого учня ставить учасником виховного процесу. Учитель виступає як організатор форми і умов дослідницької діяльності, завдяки якій в учня формується внутрішня мотивація підходити до будь-якої виникаючої перед ним життєвої проблеми з творчих позицій. Головними складовими уроку повинні бути комфорт, творчість, наочність, глядацька культура. Сучасний урок неможливо уявити без використання мультимедіа-технологій, які надають унікальні можливості для реалізації творчих ініціатив учня і вчителя: робота з цифровими освітніми ресурсами, використання додаткових сайтів з предмету.

Сьогодні залучення школярів в інформаційний простір відбувається різними способами, але найбільше викликає пізнавальний інтерес та область, яка визначає розміщення інформації школярами про самих себе. Саме сучасні освітні заклади, які мають медіаосвітні технології, несуть на собі місію підготовки учнів до вступу в інформаційне середовище, яке має розкрити зміст навчальної діяльності, забезпечити презентацію продуктів творчої діяльності.

Таким чином, місія освіти XXI століття є в тому, щоб, перш за все, розвинути у школярів основи глядацької культури, без якої ні один школяр не зможе сьогодні включитися в осмислений та культурний діалог, спілкування, побудову взаємовідносин, сприйняття візуальної інформації.

Ведення експериментальної діяльності в школі і педагогічні спостереження показують, що знання і уміння, які формуються у учнів в процесі створення інформації для її розміщення в освітньому середовищі і на сайті школи, в шкільних мас-медіа, поступово переходять в їх індивідуальні навички. Саме вони стають обов'язковою

часткою в виробленні у дітей стійкої, позитивної поведінки, спілкування у інформаційному середовищі.

Об'ємною і практично невичерпною є робота по підготовці школярів до самовияву, вираженню наукових знань та поглядів. Глядацька культура вихована на власному досвіді, і практично співвіднесена з навчальною діяльністю, в даний момент, багато в чому недооцінюється в системі освіти. Тим більше, педагогічна увага повинна бути звернута в сферу розвитку учня, як особистості що використовує інформаційні технології для діяльній поведінки, громадянського становлення.

Від сфери освіти суспільство повинно отримати людину, яка володіє навичками аналітичного, критичного, рефлексивного мислення, знає методологію і вміє застосовувати методи, володіє навичками комунікації, діалогу, взаємодії з іншими людьми на основі етичних норм, тобто людину високої духовної культури. Під духовністю, при цьому розуміється діяльній, просвітницький, життєстверджуючий, людинолюбний, моральний і екологічний розум. Адже, освіта – це висока гуманітарна технологія – *Hi-hume* (*Humanitarian* (англ.) – гуманіст; *humanity* (англ.) – людство), яка створює людину. Освіта в стилі *Hi-tech* передбачає формування в учнів інформаційної культури та медіакультури, які необхідні для роботи в сучасному інформаційно-технологічному і медійному просторі.

У медіаосвіті під глядацькою культурою розуміють культуру сприйняття і створення медіатексту. Але критично і усвідомлено оцінювати медіатексти може тільки медіаграмотний учень. А значить, одна з основних задач медіапедагога – формування медіаграмотності і глядацької культури.

Медіа-педагог – особистість самобутня, а тому має право на експеримент, пошук індивідуальних рішень, які виходять з особливостей учнівської аудиторії.

Література:

1. Алексеева Л. Н. Деятельностный и метапредметный компоненты в подходе к обновлению содержания образования // М., Вестник НИИИСПО 2010-2011. – С.93-99.
2. Борзова А. В., Борзов А. А. Развитие творческих способностей у детей. – Самара, 1994. – 315с.
3. Громько Ю.В. Мыследеятельностная педагогика : теоретико-практическое руководство по освоению высших образцов педагогического искусства / Ю.В. Громько. – Минск : Технопринт, 2000. - 375с.
4. Федоров А.В., Чельшева И.В., Новикова А.А. и др. Проблемы медиаобразования (научная школа под руководством А.В.Федорова). Монография. - Таганрог: Изд-во Таганрогского государственного педагогического института, 2007. - 212 с.

Надійшло до редакції 15.10.2013 року.